थ्व परिषदं पिहाँ वःगु सफू--

योग सुधा	बौन लुमनाः
नेपाल भाषा गय् च्वय्‌गु ?	मुना स्वां
मस्तय् न्ह्यावःसा	खैयामया रुबाइ
निबन्ध परीचय	नेपाल संगीत (अंग्रेजी)
साहित्यया सुलचं	नःलि कविता
पुलांगु म्ये	स्वां-सिन्हः
गद्य पुचः	सामान्यज्ञान
बिश्वन्तरया मचात दान	फूस्वां
छ्वास	न्हू बाखं पुचः
अर्हत् नन्द	आखे (विश्वबाखं)
याकःमिया चा	कंस्वां
थुलिचा	तय्‌जु
थौंगु साहित्य	नेपालभाषा साहित्यया जातः
नेपाल भाषाया प्रारम्भिक अंकगणित	नेपाल–संस्कृति
पद्य पुचः	न्हू धाः
गद्य पुचः (निगूगु)	साहित्यया तिसा

नेपाल भाषा गय् च्वय्‌गु ?

च्वःम्ह

चित्तधर 'हृदय'

निकोखुसी
१०९७

मू –।३०

प्रकाशक

नेपालभाषापरिषद्

नेपाल भाषा परिषद्, ३६१, न्यततुंछेँ, कान्तिपुर १३

थाःगु थाय्ः– मदन प्रिन्टिङ्ग प्रेस, असन, बालकुमारी, दुछेँ ।

पिकाः पाखें

थ्व २५ दँ पुलांगु सफू हानं नं पिकाय् माल धकाः पाठ्यक्रम समिति सल्हा बिया दी थें छुं भति तँसा नं तनाः पिकया बिया । आशा दु थ्व सफूचां विद्यार्थी पासापिन्त छुं ज्या वइ ।

नेपाल भाषा गय् च्वय्गु ?

भाषा धयागु ह्लि ह्लि न्हू जुया च्वनिगु खः, धात्थें जीवित भाषाया विशेषता हे थ्व । झीगु भाषा नं ह्लाह्लां च्वच्वं भति भति पाना वन, पुलांगु ब्याकरणं न्हूगु रूप काल । अले दकले ह्लापां झीगु भाषाया सफू थासा–आखलं स्वर्गीय पण्डित निष्ठानन्द बज्राचार्यं पिकया बिज्यात । वयां लिपा बैद्य धर्मादित्य धर्माचार्यं बुद्धधर्म व नेपालभाषा पत्रिका पिकयाः छपलाः न्ह्याका बिज्यात । हानं धर्मोदय सभां धर्मोदय पत्रिका पिकयाः उकिया पलाः तः पलाः याना बिल । नाप नापं स्वर्गीय कवि सिद्धिदास व स्वर्गीय कवि योगबीरसिं आदि अनेक कवि व अनेक लेखकपिसं नं बराबर सफू च्वयाः हे ब्याकरणयात नित्य नवीन यानां यंका च्वन । व हे प्रकाशित पत्र पत्रिका व सफू सफुलि न्येदं निसें थः यानाः च्वयाः वयाच्वंगु झीगु वर्तमान ब्याकरणानुसार झीगु भाषा गय् च्वय् माः थें च्वं, व शब्द, पद, अथवा वाक्यया रूप ब्यावहारिक रूपं थुकी क्यनेगु प्रयत्न याना । छाय्, छु खँय् थय् जूगु धकाः उकिया कारणादि मालेगु ज्या वैयाकरण महोदयपिनिगु । झी लेकखपिन्त ला थुलि सीव हे गाके ज्यू कि फलाना शब्द, पद, अथवा वाक्य गय् च्वय् माः । झासँ, झीगु भाषाया ह्रस्व, दीर्घ, विसर्ग, विभक्ति, अनुस्वार, अनुनाशिक आदि गन गय् च्वय् माः व माः वने–

इ उ या ह्रस्व दीर्घ–

जितः की दुगु जाकि मयो । हुंगु जाकी की बु । जाकि किलं नल ।

मचां खि फात । मचा खो दुन । ह्लातय् खिति थात ।
पंजादांबलय् खीर थुल ।

मिसातय्‌त गिजे यात । उस्तादं गीत ह्‌ाल ।

चि चिकं नित्तां कंट्रोल जुल । ज्यासलय् लुँची न्यात ।

छि कह्लय् क्वासँ । छिपां छी छसाः ह्‌ल ।

जि जी मयो ।

क्वी ह्लातय् क्विर्पाचि दु ।

लाया ति साः । वया न्यतालय् ती दु ।

ह्मिगः पारु तिथि खः । वया अंगुली थी थुना तल ।

पलख दिसँ । घालय् आइदिनं दी यो ।

वं खापा धिना च्वन । पसःया क्याःधी तिनाः वा रे ।

निनि वल । छ्येँया नी स्वन ।

नीलः व नीगू या नि दीर्घ जुइ । कःनिया सिबे तछ्व नो । निपा
ह्लातय् निगू सफू दु ।

सःपि व पिपी न्याना ह्‌ति ।

तुफि छफि ह्‌ल । कुरुकनय् फी थात । त्याफि फी तःलय् लात ।

बिया तुति बिं जक खनि । व धात्थें वीरह्म खः ।

भुतुली मि च्यात । चिकनय् मी ह्वात ।

वं वयात लित । सिजःया सिबे ली दं ।

वया छ्यँनय् सि थात । सीया मत च्यात ।

सिं छकु ह्‌ल । किसानि छह्म कू पाच्छायाः वन । जाकि बकुया
गोकू दु ?

खुह्म खुँ वल । छह्म खुँ खू ।

थ्व क्विगू सफुलि जिगु खः ।

चुपिया चु बल्लाः । चू थें पाउँ ।

जिगु छजु लाकां जूबलय् तन । जुजु धाय् जू छता तोति ।

तु तुतां नं याय् ज्यू । थौं कह्लय् बुँइ तू ह्वः ।

थुम्ये न्याना ह्‌ल । मि पुइगु थू । सह्लांयात निथु पथू न्याना ह्‌ति ।

जिके सचिछ दुगुचा दु । दूदःसि धंकल ।

बनय् धुँ वल । बुखाच्वय् धू दु ।

थौं छको ससुपुजा वने नु । म्येयात हिनू मालाः स्यात ।

तःसिया पु आपाः दु । ततःगोगु भिपू क्वखाल ।

भु तज्यानाः भू सीदत ।

बंय् वाःगु मू मुन ।

सु नं थिकय् जुल । सूओ धयागु ख्योभोजय् माः । कसू पयासुल ।
गसू छुल ।

प्याखं हुल । हू वल ।

ह्यपूजा क्वी न्हूगु न्हु खः ।

नी म्हुल । चसू छम्हू ह्‌ति ।

पुतु छित । पुतूग्वे बिल ।

भुतु मिसा वल । भुतू च्यात ।

पँलः लनां पँल दु ।

वया ह्य बांलाः । वं ह्यः न्याना ह्‌ल ।

अनुस्वार व अनुनाशिक–

जितः कँ वाः । तुती कं थात ।

वं खँ ह्लात । वयागु खं व तं चाल ।

वयात गँ । वं गं थात ।

वया जँ चिकि त्याः । वया जं प्याहाँ वल ।

उकी भचा तँ । वया तं पिकाल । गोतँ दु ।

वयात थँ । कँथं कल ।

याकन दँ। किसिया दं। व निदँ दत। जि निदं थँ।

नँया चुपि नः। जि यलय् वने नं।

वयात लँय् पँ। पंब्वय् ग्यानापु।

जाकि फँ ज्वँ। फं दाना बिल।

बँ थिला च्वन। वं बुया वल। वं वँ पुल।

वया सँ हाकु। व मसीनि सं।

कःमिया ज्याभः हँ। वं स्वांमाः हं।

खुँ वल। खुं खुल।

कय्गू मँ। न्यताः मंक दाल।

लँ मस्यू। वं लं मफ्यू।

आलु मँ। वया न्यताः मं।

वं जाकि वँल।

छुँ वल। छुं मदय्क नल।

वनय् धुँ वल। देवलय् धुं च्याकल।

विसर्ग–

कनि वल। कःनि मुल।

कसू नल। कःसू ओ छुत।

कःसी कसि पाना तल।

तताजु वल। तताःजुं सःतल।

घच्चाः तुल। घःचा तुंथी कुतु वन।

स्वांमाः हन। स्वांमा पित!

सीमा धकाः सराः बिल। ख्री सकलें सीमाः।

वा वल। वा सन। वाः को दल। बुँइ वा सल। थौं छु वाः?

सा वल। साःकु हल।

लासा लाल। छ लाःसा वा।

थाज्याय् का वल। भौमचा काः वल।

क्वेँल्ह्यो खा कुन। ऋयालय् खाः तज्यात।

वया गा हल। कँ कायत गाः म्हुल।

चा काल। गःचाः ह्लात।

छ्वासय् बौ तल। व मिजं छ्वाः।

जा नल। जाः ग्वल।

ता छिना वन। ताः ग्वे ल्वःमन।

वयात छ्थु दा। खसिया दाः आपाः दु।

थ्व खँ वयात धा। नार्यांखिया सिबे धाः तग्वः।

नासःद्यो। चुकय् नाः दु।

बखुं पा नायू। मञ्जुश्री पाः गय् थाकु।

फा धयाह्म साप ल्हं। चसिँया फाः तःफाः।

बाताया बाः काल।

भाती तयाः वसः नाल। जाकिया भाः थाहां वल।

घ्यो धयागु माःछि हे माकु।

छं थुलि ज्या या। वं व ज्या याः।

ला नयाः प्वाः स्याः। अयलाः त्वंसा प्वाः स्याः लाः।

हापो दन। चिकुलां तीतु महाः।

वसन्तबलय् गुँई गःगःतःपु धकाः हाःगु ताय् दु।

वयागु चित्रकला खनाः जिमि कलाः लय्ताल।

क! जि नं कः नइला?

जिथाय् छ्यँय् अयलाः छख्वला त्वनेत नं अय्ला?

रामं याःगु ज्यां यानाः श्यामयागु दां तन।

तता वल। ततां तःता ज्या ब्वल।

जिमि तताजु खनाः वया तताःजु ग्याः।

मेयाके ला खात । म्हुतुं लाः वल ।

बंसि खुल । बःसि सल ।

मिखां खनि । खापा खनि । वं धाःगु खःनि । अय् हे खः खनी ।

विसर्ग, अनुस्वार व दीर्घ शब्दय् विभक्ति च्वनिवलय्–

हुं छ्यंय् सँऋयाः दु । ल्यासे छह्म ऋयालं क्वस्वः वल ।

ऋंगःया त्वाः दु । ऋंगलं त्वाथं क्वानाः नः ।

निभाः त्वल । निभालं कयाः कपाः स्यात । उकिं कपालं चःति वल ।

मिजं छह्म वल । व मिजनं मिसा छह्म खन ।

स्वां ह्वया च्वन । व स्वानं छह्म मिसां छुत ।

वया पिलाक्व सिसिथां थें च्वं । व थामय् किसि ची मज्यू ।

मिसा छह्मस्यां ह्याउँसिह्नः न्याके छ्त्रयाः व सिह्नलं तिनाः छाय्पल ।

चुकय् मंगाः दु । वया तुति मंगालय् दुन ।

वं यक्व अय्लाः त्वन । वयात अय्लाखं काल ।

वया कलाः वल । वयात कलातं न्वात ।

वया ससः असनय् । व ससलय् वन ।

मातं तः जाः । मातनय् च्वंगु ऋयाः बांलाः ।

आलुइ साः तल । सालं आलु आपाः सल ।

वं जाः ग्वल । जालय् न्या आपाः क्यन ।

आः कापःया भाः क्वाहाँवल, न्हापाया भावं लात ।

आः तक याय् धुन, आवंलि याय् मखुत ।

खाः तज्यात । खालं तात ।

दाः दुगु ला । प्वाथय् दाखं भुन ।

प्वाः स्यात । प्वाथय् दत ।

मां वल । मामं हल ।

स्वां ग्यल । स्वानं छुत ।

सफू न्यात । सफुली खन ।

गसू हल । गसुलिं सुल ।

भुतुली भुतू दु ।

कपाः स्यात । कपालय् दाल ।

आकाशय् सुपाय् दु । सुपाचय् लःदु ।

असंत्वालय् उदाय्त यक्व दु । उदासय् व्यपारी आपाः ।

वहःया करवा । वहलं सिया तःगु देमा ।

खुंलि मिसा वल । खुलिनं खू काल ।

खू छम्ह दु । छ खुंलि धाय्वं जीला ?

हुंकन भौ दु । दुरु भंतिं त्वन ।

आयपा पौ बांलाः । पंलि मचा कुतुवल ।

सासौ उस्त नँमवः। सली चा ल्वाक छ्यात ।

सली न्याना हल । सलिखय् दुरु लुत ।

भुतुंलि कुँ वल । अमिगु भौगाः कुंगः ।

वया मां भिं । वया मामं माया याः ।

वया अबु सः । जिमि अबुं बो बी यो ।

छं दाजु वल । छं दाजुं धाल ।

वया पीभत बांलाः । वया पीभतं थाज्या थाः ।

छिमि किजा आखः सः । छिमि किजां आखः ब्वं ।

जिमि भौ ज्या नो । जिमि भंलि जा थू ।

वया भाःत खँ सः । वया भाःतं अय्लाः त्वं ।

वया कलाः सुज्या सः । वया कलातं स्वीटर थाः ।

वया म्ह्याय् वल । वया म्ह्याचं कपाय् फ्यं ।

वया जिलाजं नखत्या वः । वया जिलाजनं कलाः लित ब्वना यंकल ।

जिमि पाजु यल वन । जिमि पाजुं बसजाः हल ।

जिमि मल्यजु छ्यँय् दु । जिमि मल्यजुं मानेयाः ।

वया काय् कलकत्ता वन । वया कायं अनार बिया हल ।

जिमि अजि बुढि जुल । जिमि अजिं जिमित गबलें हे बो मब्यू ।

वया आजा धुसि । वया आजां तुतां चू ।

अमि निह्य त्यपुलिं ख्वाँय् खुसि । खुसिनं ख्वाँय्यात सःतल, ख्वायं मताः ।

यारपां यालियात स्वत । यालिनं यारपायात । तर धात्थेंया खँ अमि निम्हस्यां निम्हसितं स्वःगु मखु ।

स्वकिनं धाःथें स्वँःथाः दु । उकिं स्वँःथालं स्वकियात धात्थें यो ।

कां व कनि निम्ह पचि पचि याना वल । कांयागु ल्हाः कनिं ज्वना वल, कानं कथिं चुया वल ।

च्वाकिनं च्वापुकाःयात धाल– छ साप हे च्वापुकाः बा, च्वापुकालं लिसः बिल– खः च्वाकिं, आपाः च्वाकि जूगुलिं थः छुकिं जूगु मखं !

छुकिनं न्हाय्कं स्वत । थःत छुकिं खन । भाःतम्ह स्वत, व नं छ्वाः ।

छ्वालं आपातियात न्वात । आपातिं खूयात गिजे यात । खुलिं खुलियात बोबिल । खुलिनं तंम्वेकल ।

छ साप ध्वां । व ध्वानं धाय्वं जीला ?

विभक्तिया निगू रूप–

व मनू खः । वयात मनू धाः । वैत बिल ।

सु सु वल ? सुनां यात ? सुयात बिल ? स्वीत बिल !

थ्व बांलाः । थ्वयात बांलाः धाः । थ्वैत सकसिनं ब्यू ।

क्रियाया ह्रस्वदीर्घ–

वयात ज्या याकि । म्येयात गःकी ।

ग्वंगः ल्वाइ । भौमचा थःछेंय् चाई ।

वं ज्या याइतिनि । ज्वरयात पाउँ मनीं ।

खुकुरीं पालि । बँ थिलि । दुरुवा ली ।

वसतय् रंगं की । ग्वरलय् सलामं गी । लांखि ची । छिपां कापः छी । थ्व वासलं जी । ज्वाः ज्वाः तिसां ती । थीमत्योम्हं थी । अबुजुं धया दी । प्वाःस्याःसा लाभा नीं । दिल्लां वा पी । सुन्ति न्हूगु लं फी । भाःतं वसः बी । पसल्यां मी । शत्रुं ल्यू थें ली । सकलें छन्हु सी । चैत्रं छ्यँ पी । वसः ही । घाः हिई ।

ज्या याइ । खँ ह्लाइ । वा धाइ । चाः हिलि । थःछेंय् वनि । स्वांमाः ह्नि । म्वाःकःछे मनि । लिपा खनि । मबीव हालि ।

जा दुरु वालि । दुरुवा ली ।

सिमाया हा ली । मवः धकाः पाजु हालि ।

प्वाःस्याःगुलीं आलु मुनीं । कसी तयाः आलु मनि ।

कैंचि कापः चाइ । थःछेंयँ चाई ।

असमापिका क्रियाया विविध रूप–

वसः लखय् चाया च्वन । कापः कैंचि चाना च्वन ।

तःसि छ्याना च्वन । देन्ना छ्याया च्वन ।

द्योपालाखं लाना च्वन । लासा लाया च्वन ।

लं खाया तल । चुपिं ला खाना च्वन ।

जुलं बुना च्वन । घः बुया च्वन ।

बंसि खुयाच्वन । कापः खुना च्वन ।

आखः ब्वना च्वन । फ्रंगः ब्वया च्वन ।

म्यं पयया च्वन । कपाय् पयना च्वन ।

वं दां ह्याया च्वन । वया चाह्लय् ह्याना च्वन ।

थुगु खँ जुया च्वन । सिमाय् फ्रंगः जुना च्वन ।

पुखू जाया वल । निह्य जाना वल ।

व खँ ताया च्वन । नँकी ताना तल ।
मचायात दाया च्वन । कापः दाना च्वन ।
नौह्वँय् हामो माला च्वँ । थःके दुगु ख्यला छ्व ।
काय्या ख्वाः सिका च्वन । सिँकु दिका च्वन ।
बजि भपा च्वन । मिसा छाय्पा च्वन ।

असमापिका क्रियाय् अन्तय् 'ना' व 'या' वगुइ–

मिखा कना च्वन । त्याय् कया च्वन ।
थों कायाः दल । खापां कानाः सित ।
गः कियाः सित । हिं किनाः सिल ।
निभालं खयाः गन । व खनाः जि ग्यात ।
यखायाः स्यात । दाः खानाः यन ।
ला खुना च्वन । ध्यवा खुया यंकल ।
आखः गियाः च्वकल । ध्वगिनाः वन ।
म्ह्याय् लिगनाः हल । सल गयाः वल ।
च्वना च्वन । च्वया तल ।
इचा चाया च्वन । लं चाना च्वन ।
धकं चियाः पचिं पंम्हुल । खिपतं चिनाः हल ।
जाकि चुना च्वन । तुतामं चुया वल ।
स्वां छायाः वन । तु छानाः नल ।
ओ छुना च्वन । ला छुयाः नल ।
लः जायाः वात । निह्म जानाः यात ।
गुच्चा तनाः मचा ख्वन । पिलाय् तया तल ।
बसि ताना च्वन । मांया सः तायाः मचा ख्वल ।
गसुली तिया तल । सिह्लं तिनाः छाय्पल ।
छ्यँ तुनाः वन । धव्रतं तुयाः तल ।

पक्खाः पिया च्वन । वा पिना च्वन ।
खि फाना च्वन । सिँ फाया च्वन ।
मचा बुयाः यन । जा बुना च्वन ।
निभाः बिना च्वन । वयात बियाः वन ।
ध्यबा मुना च्वन । कःनि मुया च्वन ।
लासा लाया च्वन । जेलय् लाना च्वन ।
तिमिला लुया च्वन । अय्लाः लुना च्वन ।
फल सया च्वन । वा सना च्वन ।
चाकुगु साना च्वन । हानं सया च्वन ।
लं सुया च्वन । लः सुना च्वन ।
स्वांमाः हना च्वन । छ्यँय् दुत हया च्वन ।
लः हाया च्वन । ध्या ध्या हाना च्वन ।
माय्कां हिनाच्वन । वसः हिया च्वन ।

भूत कालिक क्रियाया अन्तय् ल व त ज्वीगु–

खापां कात । त्याय् काल ।
गः किल । हिं कित ।
निभालं खल । छं धाःगु खत ।
व थरथर खात । नकिनय् खाल ।
कापः खुत । ध्यबा खुल ।
हासां वा गाल । सर्गतं वा गात ।
खापा चाल । कैंचि चात ।
खिपतं चित । ल्वहँतं चिल ।
द्योयात स्वां छाल । तःसि छात ।
ला छुल । स्वानं छुत ।
उंपि निम्ह जात । लःघः जाल ।
सिमाय् क्वंगः जुत । ज्या जुल ।

रंगं जित । ज्या याःगु जिल ।

थ्व छ्येँया गुलि तुत ? वसः तःला तुल ।

तिसां तिल । सिन्हलं तित । न्हाय्पनं ताल । खालं तात ।

चिपं थिल । घलं लः थित । ध्याचलय् दल । लजगाः दत ।

लँ दात । कथिं दाल । दान फल । म्हं फत ।

निभाः बित । ध्यबा बिल । मचा बुल । जुलं बुत ।

सी मुत । कःनि मुल । अय्लाः लुत । ध्यबा लुल ।

जा वाल । जा वात । क्वाः सात । जँ ज्वनाः साल ।

खिचा सित । चिप सिल । लं सुल । सः सुत ।

मे हाल । लुफी हात । चुंपि पाल । बा पात ।

छ्यँ पिल । वा पित । मिं पुत । घाँय् पुल ।

अनुस्वार दुगु शब्दय् विभक्ति तय्बलय् म वा न मालाःउकी बिभक्ति तय्माः ।

मामं बिल, मांयाके काल ।

खिं थात, व खिनय् खौं दु ।

कुनं कित, कुनय् लाक दु ।

गं थात, व गनय् स्यो दु ।

व गां खः, व गामं वल, जि गामय् वने ।

सफुली चिं दु, व चिनं खुँ लात ।

छुचुं मरि छुत, छुचुनय् ध्यो भचा नं ति ।

तं म्वल, तमं मिखां मखं

च्वतय् तां दु, तामय् खरि दु ।

दिं स्वत, दिनय् लाः ।

किसिया दं, दनय् लुं कया तल ।

दोछि दां दु, उलि दामं छु गाइ ?

नां दं, नामय् भि तल । लं सुल, लनं फित ।

छ्यंय् थां दु, थामय् चिना तल ।

मेगु उखे थुखेया–

'स च ज' जक मखु मेगु आखःया नं य् जुया च्वंगु शब्द

सालय् साय्मि दु, आदि ।

कीगु भाषा शब्दया जक मखु हिन्दी वा संस्कृत शब्दया नं य् जू–

खस–खय्, घाँस घाँय्, प्यास–प्याय्,

'स च ज' जुया नं य् मजूगु शब्द–

तास, यस, नस, फुस, ब्याज, प्याज, आदि ।

शब्दया ल्यूने च्वंगु 'न म' नं लोप मजूगु शब्द–

व अन मदु, गन वन । आम खुनु थन हति ।

स च ज व न म मखुगु आखःया नं अकार ताहाकः मजूगु, व हे तुं आखः लाःगु शब्द–

दख लख दत । याः न्याःगुलिं जनवाहाद्योयात पूजा यात । सलया खो सः वल ।

लि वा ति अन्तय् दुगु अया जक मखु नि अन्तय् दुगु अया नं औ जूगु–

थनियात थौं नं धाः ।

लि तिया नं औ मजूगु–

चकलि चकौ मजुसे चःलि । भतिं घौ भति नल । छं मति मभि । थतिया द्यो स्वेमाः ।

लि वा तिया न्ह्योने च्वनाः नं दीर्घ मजूगु उ नं यक्वं दु–

थुलि चा भुतिया गुलि दां दइ । उलि खँय् नं कुति कुति हालेगु ला । सिमा चुलि जाइ । बातं कयाः पुलि स्यात । थौं यात थुलि हे जुल ।